

СЕКЦІЯ 1 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 331.5; 331.31

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-5-1>**Андрусів У.Я.**

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1793-0936>*

Зелінська Г.О.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри прикладної економіки
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2175-4883>*

Гальцова О.Л.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0012-0371>*

Andrusiv Uliana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Economics and Management
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Zelinska Halyna

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of Applied Economics
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Galtsova Olga

*Doctor of Sciences (Economics), Professor,
Head of the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classic Private University*

МІЖНАРОДНИЙ РИНОК ПРАЦІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

INTERNATIONAL LABOR MARKET: DEVELOPMENT TRENDS

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано тенденції, які супроводжують міжнародний ринок праці. З'ясовано, що особливістю розвитку економіки країн світу став виклик з боку поширення коронавірусної інфекції COVID-19. Розглянуто теоретичні аспекти формування світового ринку праці в контексті міграції робочої сили. Проаналізовано стан сучасного ринку праці світу, зокрема основні тенденції рівня зайнятості та безробіття упродовж останніх років. Визначено, що основними проблемами, які негативно впливають на функціонування міжнародного ринку праці, є зростання рівня безробіття та зменшення зайнятості. З'ясовано, що сьогодні у світі та Україні стрімко розвивається сфера послуг. Проаналізовано тенденції зайнятості населення у цій сфері та причини «відпливу мізків» з України за кордон. Виявлено, що задля кращого функціонування ринку праці потрібно створювати нові робочі місця та стимулювати діяльність економічно активного населення, що сприятиме економічному розвитку України. З'ясовано, що динамічні процеси інтелектуалізації виробництва з масштабним освоєнням інноваційних технологій упродовж останніх років обумовлюють інтенсифікацію процесу перероз-

поділу робочих місць зі стрімким зростанням частки високоосвічених та кваліфікованих працівників у сукупній кількості зайнятих. Акцентовано увагу на зростанні ролі високопрофесійної кваліфікованої робочої сили, що зумовлено сучасними умовами розвитку. Підвищення якісних характеристик працівників зумовлено, з одного боку, інтелектуалізацією виробництва та праці, з іншого боку, розгортанням доктрин економіки знань, основною перевагою якої стає знаннєвий ресурс. Визначено, що основними країнами-реципієнтами робочої сили на світовому ринку праці в Європі сьогодні є Великобританія, Нідерланди, Франція, ФРН, а країнами-донорами – Албанія, Болгарія, Польща, Румунія, Україна та країни СНД. Наголошено на тому, що у структурі глобального ринку праці зростає інтернаціональний сегмент робочої сили. Збільшення цього сегменту останніми роками пов'язано з активізацією транснаціональних компаній. Визначено, що основними рисами сучасного світового ринку праці виступають структурні зміни, географічна мобільність населення й професійно-кваліфікаційна диверсифікація.

Ключові слова: світовий ринок праці, зайнятість, безробіття, міграція, країна, робоча сила, знання, глобалізація.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы тенденции, сопровождающие международный рынок труда. Выяснено, что особенностью развития экономики стран мира стал вызов со стороны распространения коронавирусной инфекции COVID-19. Рассмотрены теоретические аспекты формирования мирового рынка труда в контексте миграции рабочей силы. Проанализировано состояние современного рынка труда мира, в частности основные тенденции занятости и безработицы в течение последних лет. Определено, что основными проблемами, которые негативно влияют на функционирование международного рынка труда, является рост уровня безработицы и уменьшение занятости. Выяснено, что сегодня в мире и Украине стремительно развивается сфера услуг. Проанализированы тенденции занятости населения в этой сфере и причины «утечки мозгов» из Украины за границу. Выявлено, что в целях лучшего функционирования рынка труда нужно создавать новые рабочие места и стимулировать деятельность экономически активного населения, что будет способствовать экономическому развитию Украины. Выяснено, что динамические процессы интеллектуализации производства с масштабным освоением инновационных технологий в течение последних лет обуславливают интенсификацию процесса перераспределения рабочих мест со стремительным ростом доли высокообразованных и квалифицированных работников в совокупном количестве занятых. Акцентируется внимание на росте роли высокопрофессиональной квалифицированной рабочей силы, что обусловлено современными условиями развития. Повышение качественных характеристик работников обусловлено, с одной стороны, интеллектуализацией производства и труда, с другой стороны, развертыванием доктрин экономики знаний, основным преимуществом которой становится ресурс знаний. Определено, что основными странами-реципиентами рабочей силы на мировом рынке труда в Европе сегодня являются Великобритания, Нидерланды, Франция, ФРГ, а странами-донорами – Албания, Болгария, Польша, Румыния, Украина и страны СНГ. Сделан акцент на том, что в структуре глобального рынка труда растет интернациональный сегмент рабочей силы. Увеличение этого сегмента в последние годы связано с активизацией транснациональных компаний. Определено, что основными чертами современного мирового рынка труда выступают структурные изменения, географическая мобильность населения и профессионально-квалификационная диверсификация.

Ключевые слова: мировой рынок труда, занятость, безработица, миграция, страна, рабочая сила, знания, глобализация.

ANNOTATION

The article analyzes the trends that accompany the international labor market. It was found that the peculiarity of the economic development of the world was the challenge of the spread of coronal infection COVID-19. The theoretical aspects of the formation of the world labor market in the context of labor migration. The state of the modern world labor market is analyzed; in particular, the main trends in employment and unemployment in recent years. It is established that the main problems that negatively affect the functioning of the international labor market are rising unemployment and declining employment. It was found that today the service sector is developing rapidly and the trends in employment in this area and the causes of the "brain drain" are analyzed. It was found that for the better functioning of the labor market it is necessary to create new jobs and stimulate the activity of economically active population, which will contribute to the economic development of the world. It is determined that the dynamic processes of intellectualization of production with large-scale development of innovative technologies in recent years lead to intensification of the process of redistribution of jobs with a rapid increase in the share of highly educated and skilled workers in the total number of employees. Emphasis is placed on the growing role of highly professional skilled labor, which is dictated by modern conditions of development. Improving the quality characteristics of employees is due to both the intellectualization of production and labor, constant updating of the range of products and the development

of the knowledge economy, the main advantage of which is the knowledge resource and so on. It is determined that the main recipient countries of labor in the world labor market in Europe are the United Kingdom, the Netherlands, France, Germany, donor countries – Albania, Bulgaria, Poland, Romania, Ukraine and the CIS countries. It is emphasized that the international segment of the labor force is growing in the structure of the global labor market. The increase in this segment in recent years is due to the intensification of multinational companies. It is determined that the main features of the modern world labor market are structural changes, geographical mobility of the population and professional and qualification diversification.

Key words: world labor market, employment, unemployment, migration, country, labor force, knowledge, globalization.

Постановка проблеми. Вирішальною умовою розвитку світової економіки останніх десятиліть виступають процеси глобалізації. Вони викликають суттєві зрушення у функціонуванні світового господарства й зумовлюють структурні зміни в рамках національних економік. Під глобалізацією розуміють процес перетворення світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг, робочої сили та капіталу на основі подолання перепон між економіками окремих країн. Особливістю світової глобалізації є нерівномірність розподілу її результатів між країнами. Її можна розглядати двоюко. З одного боку, вона є продуктом НТП, з іншого боку, вона є рушійною силою розвитку.

Розвитку стійких міждержавних зв'язків сприяє міжнародний поділ праці, який лежить в основі формування міжнародного ринку праці. Останній формує попит та задовольняє пропозицію робочої сили. В умовах глобалізації особливого значення набуває необхідність дослідження тенденцій розвитку процесів, що супроводжують світовий ринок праці. Актуалізує це питання вивчення структурних змін, які відбуваються на національному ринку праці, задля вироблення ефективної державної політики щодо поліпшення зайнятості населення та зменшення безробіття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці, присвячені дослідженню питань зайнятості населення, безробіття та регулювання процесів, що відбуваються на ринку праці в умовах трансформаційних змін в економіці України та світі, стали доробком українських учених, зокрема Д. Богині, Г. Дмитренко, С. Калініної, Ю. Макогона, В. Петюха. Розгляду кола питань, присвячених міжнародному ринку праці й міжнародної трудової міграції, приділено багато уваги з боку зарубіжних учених, зокрема Дж. Беккера, Х. Кларка, Д. Массі, А. Порта, О. Старка, Е. Тайлора, Дж. Харіса. Активізація процесів глобалізації на фоні розвитку світової економіки зумовлює необхідність дослідження процесів, що супроводжують міжнародний ринок праці, що визначає актуальність дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах інтеграції економіки різних країн, пандемії поширення коронавірусу у світовому масштабі, посилення впливу

інноваційних, інформаційних і комунікаційних технологій актуалізується питання розвитку світового ринку праці задля пошуку нових шляхів і методів ефективного управління ним.

Сьогодні залишаються невирішеними питання сучасних тенденцій міжнародної міграції, зайнятості та безробіття, що розгорнулися на міжнародному ринку праці в умовах, пов'язаних з існуванням COVID-19.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження напрямів формування світового ринку праці, аналіз тенденцій, що склалися на ньому в умовах трансформаційних змін, у контексті змін, що відбуваються в економіці України та українського ринку праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний ринок праці являє собою систему відносин, що виникають між попитом та пропозицією на світові трудові ресурси. Він пов'язаний як з умовами формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту, так і з кваліметричними характеристиками робочої сили, її географічним розміщенням у країнах світу. Неабияку роль відіграють розбіжності, що існують в підході кожної країни до відтворення робочої сили. Виділяють два головні підходи до формування ринку праці у світовому масштабі. Сутність першого підходу передбачає об'єднання ринків праці окремих країн та ліквідацію різних перешкод, зокрема соціальних, культурних, адміністративних. Сутність другого підходу пов'язана з міграцією трудових ресурсів країни.

Ю. Макогон, вивчаючи процеси формування міжнародного ринку праці в контексті міграції робочої сили, визначив п'ять етапів та їх особливості [1].

1) Домонополістичний капіталізм. Він характеризується масовою міграцією з Європи за океан, що стало початком створення міжнародного ринку праці. Головними отримувачами робочої сили стали країни Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії.

2) Епоха монополістичного капіталу. Для цього етапу є характерним стрімке зростання еміграції в Америку, яку пізніше назвали « новою еміграцією» (з 1880 р.). Найбільша кількість трудових ресурсів емігрувала з країн Східної Європи, а саме Росії, Болгарії, Австрії, Іспанії, Португалії. Водночас розвивалась еміграція з Індії, Китаю, Східної Африки. Досить високий показник еміграції спостерігався також із країн Латинської Америки.

3) Період між світовими війнами. Особливістю цього періоду було стрімке зниження міграції трудових ресурсів між країнами.

4) Післявоєнний період. Цей етап характеризувався посиленням міграції всередині континенту (найбільше спостерігалось в Африці та Європі).

5) Період, що розпочався у 80–90-ті рр. ХХ ст. і триває досі. Особливостями цього періоду є глобалізаційні процеси, розвиток ТНК, ре-

гіональна економічна інтеграція, лібералізація кордонів, швидкий розвиток комунікаційних систем, нових центрів залучення робочої сили, виникнення транснаціональних компаній, збільшення масштабів і темпів міжнародної міграції.

Як бачимо, формування світового ринку праці сьогодні перебуває під впливом багатьох факторів, як стимуляторів його розвитку, так і дестимуляторів. Домінуючими серед них є тенденції розвитку світового господарства. На нього впливають мобільність робочої сили та її здатність пристосовуватися до вимог роботодавців. Крім цього, серед факторів-стимуляторів варто назвати міжнародний поділ праці та спеціалізацію, міжнародну конкуренцію, НТП, інформатизацію, цифровізацію. Дестимулюючі фактори розвитку міжнародного ринку праці перш за все негативно впливають на економіку країни і зайнятість її населення. Вагомий вплив при цьому чинять екологічні та епідеміологічні катастрофи, що проявляються через міграційні коливання робочої сили. Подолання негативних наслідків вимагає від урядів країн значних фінансових ресурсів. Нині ситуація, що склалась на світовому ринку праці, є доволі складною, економічні та епідеміологічні кризи, що наявні в усьому світі (остання COVID-19), спричинили зростання безробіття населення. За даними МОП, 90% економічно активного населення розвинених країн зайняті в суспільному виробництві, в сільському господарстві зайнято близько 5–10%, причому цей показник має тенденцію до спаду. Також дослідження констатує, що у світі лише 25% працівників мають постійну роботу. В інших трьох четвертих зайняті є можливість працювати по короткострокових контрактах, тимчасово або неофіційно [2; 3].

Динаміка рівня зайнятості населення світу [2] засвідчує, що найбільші показники зростання зайнятості з 2000-х рр. спостерігалися у 2013 р. Це був час, коли країни світу вийшли з фінансово-економічної кризи 2009 р. Позитивна стабільність у розвитку країн із відповідним ступенем розвитку промисловості сприяла створенню нових робочих місць та підвищенню рівня зайнятості. Помітний спад рівня зайнятості відбувся наприкінці 2014 р. Вже у 2015–2017 рр. спостерігалось невелике підвищення зайнятості, що вказує на відносно позитивну тенденцію у світі, чого не можна сказати про український ринок праці, на який значний вплив мали військові дії на сході України. Картина світу змінилася з початком коронавірусної пандемії. 2019–2020 рр. стали відправною точкою, коли країни Європи та Азії закрили свої ринки для переміщення робочої сили та ввели жорсткі карантинні обмеження для своїх громадян задля запобігання поширенню інфекції COVID-19. Напружена ситуація спостерігалась також у першому півріччі 2021 р. Світовий ринок праці відреагував на ці події зменшенням міграційного переміщення, зайнятості, спадом виробництва та зростанням безробіття.

Віддзеркаленням зайнятості, що характеризує стан світового ринку праці, є рівень безробіття. У 2014 р. показник досяг позначки 6,1%, що в абсолютній величині становить 205 млн осіб. Рівень безробіття почав стрімко зростати після кризи 2008–2009 рр., з того часу не знижувався до рівня 5,8%. Серед країн із найвищими показниками безробіття у 2014–2015 роках були Кенія (40%), Гаїті (41%), Боснія і Герцеговина (44,3%), Непал (46%), Туркменістан (60%), Буркіна-Фасо (77%), Зімбабве (90%) [2]. Усі ці країни переважно є аграрними, у них слабо розвинена інфраструктура, а в африканських країнах причинами безробіття стали ще й незабезпеченість ресурсами, епідемії та засухи. Регіоном, що зазнав найсильнішого удару по зайнятості у галузі промисловості, були країни з розвинутою економікою, зокрема держави ЄС, у яких рівень безробіття протягом 2007–2016 рр. зріс із 5,8% до 8,8%. Водночас у країнах, що розвиваються, рівень навіть офіційно зареєстрованого безробіття є суттєво вищим. Так, у 2016 р. у країнах Середнього Сходу він становив 10,8%, у країнах Північної Африки – 12,1%. В Україні показник безробіття, за офіційними даними, перевищував 8%.

З огляду на несприятливу ситуацію в економіці, викликану вірусом COVID-19, тенденція на ринку праці України є невтішною. Кількість безробітного населення в Україні (за методологією МОП) віком 15–70 років у середньому за I квартал 2021 р. порівняно з I кварталом 2020 р. зросла на 257 тис. осіб, становлячи 1,8 млн. осіб. Зростання рівня безробіття відбулося серед громадян усіх вікових груп. Найвищий рівень безробіття спостерігався серед молоді віком до 25 років, а саме 19,7% (у I кварталі 2021 року цей показник становив 15,5%), найнижчий – серед громадян віком 30–34 років, а саме 8,2% (у I кварталі 2021 року – 7,6%) (рис. 2). Зага-

лом рівень безробіття в Україні за 2020 р. зріс із 8,5% до 9,9%, що є доволі високим значенням порівняно з європейськими країнами світу.

Щодо структури світової зайнятості, то динамічні процеси інтелектуалізації виробництва з масштабним освоєнням інноваційних технологій інтенсифікують процес перерозподілу робочих місць зі стрімким зростанням частки високоосвічених та кваліфікованих працівників. Одночасно відбувається «вимивання» місць для працівників із низьким рівнем кваліфікації. Так, за розрахунками експертів ОЕСР, у країнах, які належать до цієї організації, щорічно оновлюється до 10–15% усіх робочих місць, що спричиняє зростання сектору кваліфікованої праці. Професійна структура зайнятості в розвинутих країнах світу з 2015 р. характеризується зростанням частки технологічно орієнтованих працівників, насамперед інформаційних [4].

Особливо різкі зміни відбуваються у сфері послуг, яка упродовж останніх десятиліть істотно змінилась. Нині вона охоплює такий спектр галузей, як транспорт, зв'язок, торгівля, побутове обслуговування, охорона здоров'я, наука, освіта, фінансові, інформаційні, професійні та ділові послуги. Особливістю сьогодення є випереджаючий розвиток економіки, заснованої на знаннях [5]. Вона стала візитівкою країн із розвинутою економікою, що віддзеркалилось на тенденціях світового ринку праці. Характерною ознакою нинішньої ситуації на світовому ринку праці у розвинутих країнах є висока частка зайнятого населення, яке має вищу й середню спеціальну освіту. Так, сьогодні доросла людина в Індії навчається в середньому 5 років, у Китаї – 6,5 років, у Бразилії – 8,5 років, у Німеччині – 10,1 років, у Японії – 11,7 років, у Росії – 13,7 років, у США – 13,8 років, а в Канаді – 14,4 роки. Позитивні тенденції щодо освіченості населення характерні для України,

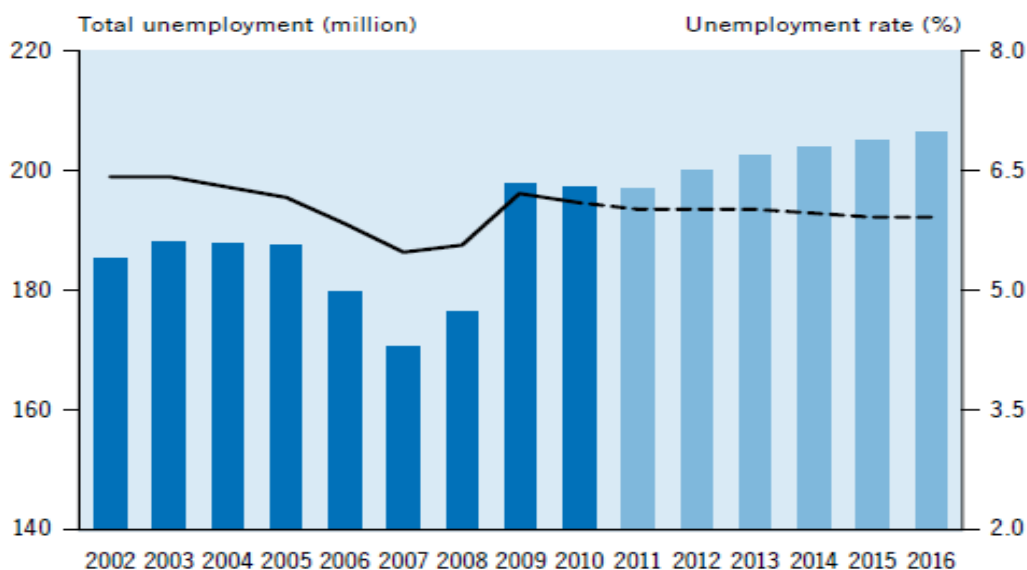

Рис. 1. Динаміка показників безробіття у світі у 2002–2016 рр., %

Джерело: [4]

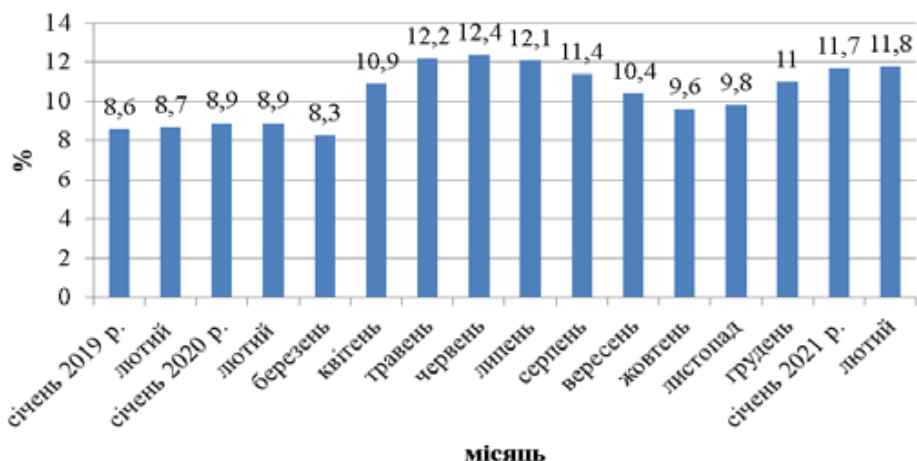

Рис. 2. Зміна рівня безробіття населення в Україні упродовж 2020–2021 років (% до кількості населення)

Джерело: [4]

що підтверджують дані щорічного звіту про людський розвиток у світі. Так, очікуваний термін навчання в Україні становить майже 15 років станом на 2020 р. Водночас зростає роль професій, пов'язаних зі збиранням, аналізом, обробленням, зберіганням і використанням інформації та нових знань [6]. Про зростаюче значення висококваліфікованої робочої сили свідчить поглиблення асиметрії у рівнях заробітної плати між працівниками з різним рівнем освіти та кваліфікації.

Міграція трудових ресурсів, яка характеризує світові тенденції ринку, привела до зростання у структурі глобального ринку праці інтернаціонального сегменту робочої сили. Його суттєве розширення в останні десятиліття пов'язано з активізацією процесів транснаціональних корпорацій. Вони стали рушієм розгортання великомасштабного міжнародного виробництва й поділу праці різних груп зайнятих. Останні, працюючи у різних країнах, інтегрувалися в єдину транснаціональну виробничо-технологічну систему. Її основними рисами стали масштабні переміщення різних категорій працівників з однієї країни в іншу. Підтвердженням сказаного є те, що обсяги закордонної зайнятості ТНК становлять нині близько 80 млн. осіб [7]. Інтернаціоналізація інвестиційної та комерційної діяльності привела до конкуренції між працівниками з країн, що розвиваються, і працівниками розвинутих країн. Провідну роль у цих процесах відіграють Корея, Сінгапур, Бразилія. Наслідком такої конкуренції стало зниження ціни робочої сили власних громадян.

Сьогодні розвиток світового ринку праці в умовах стрімко зростаючої глобалізації характеризується такими основними рисами [8]:

- поглиблення поляризації у доходах працівників різних кваліфікаційних рівнів;
- посилення міжнародної мобільності робочої сили;

- зростання вимог до якості робочої сили;
- підвищення попиту на висококваліфіковану робочу силу;
- зміна масштабів та структури світової зайнятості;
- міжнародна міграція трудових ресурсів.

Характерною ознакою глобалізації на ринку праці є значна активізація процесів міжнародної міграції як населення загалом, так і робочої сили зокрема. Міжнародна трудова міграція здійснює перерозподіл робочої сили між країнами. Вона впливає на ситуацію на ринках праці кожної країни, рівень зайнятості, безробіття, розмір заробітної плати та розподіл доходів населення.

Для України погіршення соціально-економічної (бідність, економічна незахищеність, безгрошів'я тощо) та політичної ситуації (продовження військових дій на сході) обертається тим, що українці змушені шукати роботу за кордоном. Причому до Росії, Чеської Республіки, Польщі виїжджають переважно особи чоловічої статті. Там чоловіки працюють, як правило, на будівництві. Серед мігруючих до Італії та Іспанії переважають особи жіночої статті. Жінки працюють як домашня прислуга та здебільшого у сільському господарстві. Безумовно, міграція робочої сили для України має як позитивні, так і негативні наслідки. Особливо небезпечним є від'їзд науково-технічних кадрів, висококваліфікованих та молодих фахівців. Все це негативно впливає на темпи відновлення національної економіки і приводить до вимивання основного капіталу країни – людського. Економічні й професійні мотиви «відпливу мізків» полягають у незадоволеності працівників своїм матеріальним станом та статусом у суспільстві, низькому соціальному престижі, неможливості самореалізації. Серед позитивних наслідків трудової міграції варто відзначити грошові перекази працівниками-емігрантами іноземної валюти в Україну, що перевищують за обсягами величину ВВП держави. Нині негатив-

ні економічні тренди не сприяють людському розвитку в Україні і активізують серед економічно активного населенням мобільні процеси, що підтверджує міграційна ситуація. Економіка країни стає залежною від міграцій, отже, зростають соціальні ризики, які підсилюються політичними негараздами в державі. Щоденно Україна втрачає людський та інтелектуальний капітал – основний ресурс інноваційних змін, що, безумовно, є значним руйнівним процесом для майбутнього держави [9]. Опитування висококваліфікованих спеціалістів Міжнародним кадровим порталом hh.ua свідчать про те, що троє з п'яти фахівців не бачать свого майбутнього в Україні. Кожен другий не задоволений розміром заробітної плати та рівнем розвитку економіки. Трохи менше половини вважають неможливим залишатися в країні, в якій не виконуються закони й процвітає корупція. Ще двоє з п'яти стурбовані нестабільною політичною ситуацією [10].

За регіонами світу у 2019 р. найбільша кількість міжнародних мігрантів була зосереджена в Європі, а саме 32,6% від загальної їх кількості, дещо менша їх частка в Азії (28,7%) і Північній Америці (23,5%). В Африці та країнах Латинської Америки і Океанії частка міжнародних мігрантів найменша і коливається від 3% до 9% [11].

В умовах посилення глобалізаційних викликів неабияке значення для інноваційного розвитку української економіки має привабливість країни з боку потенційних інвесторів та робочої сили. Дослідження свідчать про те, що людина, яка прожила за кордоном 5–7 років, назад не повертається. На початок 2021 р. 4-4,5 млн. українців працювали за кордоном. Середній вік українського мігранта становить 32 роки. За останні два роки різко (більш ніж на 30%) зростала сімейна міграція, що свідчить про серйозні проблеми на українському ринку праці.

Для визначення показників міграційної привабливості України серед інших країн проведено компаративний аналіз України та країн ЄС, які з пострадянського простору є пріоритетними кандидатами для вступу в ЄС. У табл. 1 розраховано показники міграційної привабливості за період 2014–2020 рр. для зазначених країн ЄС (в складі останнього наведено показники України), що дає змогу порівняти рівень міграційної привабливості вибраних країн.

Як бачимо з даних табл. 1, Україна має найнижчий коефіцієнт міграційної привабливості порівняно з іншими країнами світу. Основними причинами є недосконале законодавче поле щодо ведення бізнесу, його непрозорість, корупція тощо. Отже, для забезпечення інновацій у українській економіці особливої уваги потребують внутрішні чинники розвитку підприємств, одним із яких є людський ресурс.

Важливою тенденцією світового ринку праці у постіндустріальній фазі світового розвитку є наростання загального та структурного дефі-

циту робочої сили у розвинутих країнах світу. Основними причинами залишається скорочення кількості населення цих держав та посилення його демографічного старіння. Це проявляється у зростанні частки людей літнього віку з одночасним скороченням частки населення працездатного віку. Так, у країнах ЄС упродовж останніх трьох десятиліть відбулося зниження коефіцієнта народжуваності майже у 1,5 рази, що унеможливило навіть просте відтворення населення. За оцінками експертів, очікується, що до 2050 р. чисельність населення ЄС скоротиться з 13% до 9%, а Північної Європи – з 5% до 4%. Помітні зміни відбуваються у віковій структурі населення цих країн. Так, сьогодні частка населення віком старше 65 років становить близько 17%, до 2050 р. вона становитиме 25–30% загальної чисельності населення. У результаті цих змін співвідношення осіб старше 65 років і осіб працездатного віку (15–64 років) у країнах ЄС зростає у співвідношенні 1:2 у 2050 р. Ці зрушення істотно актуалізують проблеми дефіциту трудових ресурсів та утримання непрацездатної частини суспільства. Уже сьогодні на виплату пенсій в ЄС витрачається від 10,5% ВВП у Великобританії до 19,7% в Італії, а до 2030 р. ці показники можуть досягти 15,5 і 33,3%. Загалом старіння населення країн Євросоюзу спричинить, за оцінками аналітиків, втрату 18% середнього душевого ВВП до 2040 р. [12]. Демографічний вибух різко посилив асиметрію між країнами і привів до чітких ознак депопуляції населення у більшості країн Європи. Україна, як і більшість країн Європи, опинилася в зоні демографічного старіння населення, що стає загрозливим з точки зору розвитку економіки країни (на одного працюючого припадає троє непрацездатних), тому цілком закономірним є той факт, що в багатьох розвинутих країнах зростання чисельності населення забезпечується переважно за рахунок міграційного приросту. Звідси впливає цілком обґрунтований прогноз, що на період до 2050 р. практично усі розвинуті країни світу для підтримки на необхідному рівні чисельності економічно активної частини населення потребуватимуть достатньо масштабної компенсаторної імміграції. Україна не є винятком цього. Скоро українська економіка потребуватиме робочих рук мігрантів, отже, актуалізуються питання міграційної політики всередині держави. Сьогодні найбільшими країнами-реципієнтами робочої сили в Європі є Великобританія, Нідерланди, Франція, ФРН, а країнами-донорами – Албанія, Болгарія, Польща, Румунія, Україна тощо.

Разом із кількісними змінами в динаміці попиту на робочу силу відбуваються суттєві зміни рівня вимог до якості робочої сили. Підвищується попит на висококваліфіковану робочу силу, що перш за все пов'язано з інтелектуалізацією виробництва та праці. За прогнозами Міжнародної організації праці, попит на висококваліфікованих фахівців

Таблиця 1

Динаміка показників міграційної привабливості країн

Країна	Роки						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Австрія	0,68959	0,71705	0,72029	0,72502	0,72157	0,72907	0,73032
Бельгія	0,68021	0,71112	0,71609	0,72269	0,71680	0,72262	0,71583
Болгарія	0,60510	0,62932	0,63232	0,64335	0,64201	0,64914	0,65744
Хорватія	0,61120	0,63408	0,63990	0,64966	0,64721	0,65514	0,66911
Кіпр	0,62617	0,65642	0,64485	0,65357	0,63516	0,64534	0,66464
Чехія	0,60097	0,62374	0,62708	0,63883	0,63745	0,64524	0,65867
Данія	0,74068	0,77661	0,77481	0,78637	0,78538	0,78308	0,78223
Естонія	0,65087	0,68175	0,68447	0,69992	0,72600	0,74052	0,71527
Фінляндія	0,71211	0,75967	0,77050	0,76470	0,75954	0,76793	0,77032
Франція	0,66293	0,69309	0,69732	0,70050	0,72553	0,70511	0,70018
Німеччина	0,72676	0,75167	0,75476	0,75850	0,75706	0,76614	0,75986
Греція	0,73288	0,74903	0,75644	0,81504	0,81425	0,79721	0,80765
Угорщина	0,62097	0,64231	0,64085	0,65881	0,65349	0,66605	0,66363
Ірландія	0,73682	0,77005	0,77399	0,77658	0,77895	0,78836	0,79093
Італія	0,63074	0,64366	0,65085	0,65745	0,65412	0,66613	0,67555
Латвія	0,61413	0,64242	0,65264	0,66992	0,65938	0,66947	0,66697
Литва	0,61358	0,65049	0,66485	0,67541	0,67114	0,68180	0,68481
Люксембург	0,74510	0,77476	0,77128	0,78448	0,78174	0,78544	0,78600
Мальта	0,59994	0,66304	0,65577	0,65392	0,64979	0,65715	0,65956
Нідерланди	0,71550	0,75160	0,75278	0,76480	0,76592	0,77210	0,77118
Польща	0,62697	0,65920	0,66693	0,67101	0,66987	0,68134	0,67875
Португалія	0,65527	0,68325	0,68670	0,71081	0,70742	0,71070	0,71477
Румунія	0,57573	0,59934	0,60250	0,62336	0,62327	0,65095	0,64452
Словаччина	0,59892	0,61683	0,62025	0,62794	0,62312	0,63635	0,63953
Словенія	0,68718	0,71591	0,71732	0,72639	0,72810	0,73853	0,73982
Іспанія	0,64661	0,68703	0,67698	0,67307	0,67380	0,69388	0,70595
Швеція	0,71741	0,75654	0,75309	0,75632	0,75194	0,76101	0,75930
Велика Британія	0,74665	0,78968	0,78570	0,79338	0,79590	0,80654	0,80211
Вірменія	0,54228	0,55787	0,57033	0,57421	0,55974	0,57124	0,57051
Азербайджан	0,53202	0,54571	0,55126	0,55664	0,55461	0,56107	0,56413
Білорусія	0,44362	0,47598	0,48212	0,49006	0,49336	0,50378	0,50609
Грузія	0,56322	0,57262	0,58138	0,59418	0,59068	0,60085	0,60059
Молдова	0,54535	0,55192	0,55776	0,57247	0,56886	0,56994	0,56951
Україна	0,54685	0,53888	0,54192	0,53689	0,52365	0,52859	0,53547

зростатиме. Виробництво рухатиметься до спеціалізації і професіоналізму, що вимагає наявності висококваліфікованих кадрів і підвищення кваліфікації носіїв традиційних професій [13–16].

Не менш гострою проблемою міжнародного ринку праці залишається нелегальна імміграція робочої сили, розміри якої, за експертними оцінками, у США коливаються від 2 до 15 млн. осіб, у Західній Європі – від 1,5 до 5 млн. осіб, у Росії – від 4,5 до 5 млн. осіб [17; 18].

Висновки. Початок ХХІ ст. ознаменувався новими тенденціями на світовому ринку праці. Він трансформується у всевітній формат свого розвитку. Основними рисами сучасного міжнародного ринку праці виступають структурна, географічна й професійно-кваліфікаційна диверсифікація. Основною його рисою стає зростаюча мобільність людського ресурсу, а основними ознаками – демократизація трудових

відносин між роботодавцями і найманою робочою силою, зосередженою у ТНК; єдині вимоги до якості робочої сили. Водночас змінюється співвідношення у статеві-віковій структурі мігрантів. Розвиток світового ринку праці залежить від узгодження та зближення соціальних політик держав світу. Характерними ознаками міжнародного ринку праці стають світові тенденції розгортання пандемії COVID-19. Вона внесла свої корективи у економіку країн та суттєво вплинула на зайнятість, безробіття та міграційні процеси населення й робочої сили. В умовах глобалізації економіки уряди країн повинні виробити уніфіковану політику щодо реагування на економічні та соціальні ризики задля унеможливлення непередбачуваних змін на міжнародному ринку праці.

Предметом подальших досліджень стане аналіз наслідків пандемії коронавірусу на економіку країн і її вплив на світовий ринок праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Козак Ю., Лук'яненко Д., Макогон Ю. Міжнародна економіка : підручник для студентів вищих навчальних закладів. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 560 с.
2. Central Intelligence Agency. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
3. Zelinska H., Andrusiv U., Daliak N., Dovgal O., Lagodiienko V. Sustainable Development: Trends in Ukraine and the World. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2021. № 12(5). P. 1179–1187. DOI: 10.14505/jemt.v12.5(53).03
4. An official website of the European Union. URL: <http://ec.europa.eu>
5. Zelinska H., Andrusiv U., Simkiv L. Knowledge economy: trends in the world and analysis of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*. 2020. № 7(1). P. 104–113.
6. International Migration Report 2017. *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division*. 2017. 38 p.
7. World Investment Report 2013. *Global Value Chains: Investment and Trade for Development*. UNCTAD. 2013. 25 p.
8. Зелінська Г., Андрусів У. Управління розвитком персоналу суб'єктів господарювання через призму формування корпоративної культури. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія : Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2021. № 2(22). С. 56–43.
9. Popadinets I., Andrusiv U., Galtsova O., Bahorka M., Yurchenko N. Management of motivation of managers' work at the enterprises of Ukraine: innovative aspects. *Management Systems in Production Engineering*. 2021. Vol. 29. Issue 2. P. 120–131.
10. Чому українці виїжджають за кордон? URL: http://ipress.ua/news/chomu_ukrainci_vyizhdzhayut_za_kordon__infografika_146097.html
11. International Migration Report 2017. *Highlights United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division*. 2017. 38 p.
12. Your key to European statistics. *Eurostat*. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
13. Попа А., Колишко Р., Попова Н., Панзіка Ф. Дослідження та аналіз вакансій і потреб у кваліфікованих кадрах у країнах ЄС, Республіці Молдова та в Україні. *Міжнародна організація праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. Будапешт МОП*. 2013. 141 с.
14. Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U. Environmental Management of Agricultural Enterprises in the Context of European Environmentally-Friendly Food System. *Journal of Environmental Management and Tourism*. 2021. Vol. XII. 3(51). P. 718–728.
15. Ivashkiv I., Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U., Streimikis J., Lyashenko O., Yakubiv V., Lyzun M., Lishchynskiy I., Saukh I. Environmental responsibility as a prerequisite for sustainable development of agricultural enterprises. *Management Science Letters*. 2020. № 10(13). P. 2973–2984.
16. Simkiv L., Shults S., Lutskiv O., Andrusiv U. Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. № 10(1). P. 153–153.
17. Asylum and managed migration. *Eurostat*. 2017. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>
18. Zelinska H., Andrusiv U., Galtsova O., Dmytrenchenko M. Management of Social Risks and their Impact on the Spheres of Human Life in the Conditions of Sustainable Development of Ukraine. *Problems ekorozwoju*. 2021. № 16(2). P. 116–124.

REFERENCES:

1. Kozak Yu., Lukianenko D., Makohon Yu. (2009) *Mizhnarodna ekonomika: pidruch. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.]*. 3-tie vyd. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 560 p.
2. Central Intelligence Agency. Available at: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-fact-book>
3. Zelinska H., Andrusiv U., Daliak N., Dovgal O., & Lagodiienko V. (2021) Sustainable Development: Trends in Ukraine and the World. *Journal Of Environmental Management And Tourism*, 12(5), 1179–1187. DOI: 10.14505/jemt.v12.5(53).03
4. An official website of the European Union. Available at: <http://ec.europa.eu>
5. Zelinska H., Andrusiv U., Simkiv L. (2020) Knowledge economy: trends in the world and analysis of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*, 7(1), pp. 104–113.
6. International Migration Report (2017) *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division*, 38 p.
7. World Investment Report (2013) *Global Value Chains: Investment and Trade for Development*. UNCTAD, p. 25.
8. Zelinska H., Andrusiv U. (2021) Upravlinnia rozvytkom personalu subiektiv hospodariuvannia cherez pryzmu formuvannia korporativnoi kultury. *Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu. Serii Ekonomika ta upravlinnia v naftovii i hazovii promyslovosti*, no. 2(22), pp. 56–43.
9. Popadinets I., Andrusiv U., Galtsova O., Bahorka M., Yurchenko N. (2021) Management of motivation of managers' work at the enterprises of Ukraine: innovative aspects. *Management Systems in Production Engineering*, vol. 29, issue 2, pp. 120–131.
10. Chomu ukrainci vyizhdzhaiut za kordon? Available at: http://ipress.ua/news/chomu_ukrainci_vyizhdzhayut_za_kordon__infografika_146097.html
11. Eurostat. *Your key to European statistics*. Available at: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>
12. International Migration Report 2017 (2017) *Highlights United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division*, 38 p.
13. Popa A., Kolyshko R., Popova N., Panzika F. (2013) Doslidzhennia ta analiz vakansii i potreb u kvalifikovanykh kadrah u krainakh YeS, Respublitsi Moldova ta v Ukraini. *Mizhnarodna orhanizatsiia pratsi, Hrupa tekhnichnoi pidtrymky z pytan hidnoi pratsi ta Biuro MOP dlia krain Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy*. Budapeshht MOP, 141 p.
14. Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U. (2021) Environmental Management of Agricultural Enterprises in the Context of European Environmentally-Friendly Food System. *Journal of Environmental Management and Tourism*, vol. XII, 3(51), pp. 718–728.
15. Ivashkiv I., Kupalova H., Goncharenko N., Andrusiv U., Streimikis J., Lyashenko O., Yakubiv V., Lyzun M., Lishchynskiy I. & Saukh I. (2020) Environmental responsibility as a prerequisite for sustainable development of agricultural enterprises. *Management Science Letters*, 10(13), 2973–2984.
16. Simkiv L., Shults S., Lutskiv O., Andrusiv U. (2021) Analysis of the Dynamics of Structural Processes in the Context of Ensuring Sustainable Development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 153–153. DOI: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p153
17. Asylum and managed migration. *Eurostat*, 2017. Available at: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/asylum-and-managed-migration/data/database>
18. Zelinska H., Andrusiv U., Galtsova O., Dmytrenchenko M. (2021) Management of Social Risks and their Impact on the Spheres of Human Life in the Conditions of Sustainable Development of Ukraine. *Problemy ekorozwoju*, 16(2), 116–124. DOI: 10.35784/pe.2021.2.12